

Al-shia.org

آثار حضور زنان در مساجد

آثار حضور زنان در مساجد

حضور زنان در مسجد آثار فراوانی را به دنبال دارد. چون مساجد خانه‌های خدا در روی زمین:

۱- مرکز وحی و انوار الهی

۲- بازاری از بازارهای آخرت

۳- منبع فیوضات معنوی، اجتماعی، سیاسی، اخلاقی، تربیتی و عبادی است که بانوان نیز با شرایطی می‌توانند از همه این نتایج و آثار برخوردار شوند. احادیث می‌گویند مسجدها خانه خدا در روی زمین‌اند. جایی که حضور خداوند بیشتر احساس می‌شود و قداست آن با هیچ یک از جاهای زمین قابل مقایسه نیست.

الف) آثار عبادی حضور زنان در مساجد

خداوند در قرآن کریم یکی از اهداف اساسی برپایی مساجد را عبادت و پرستش خداوند دانسته و فرموده است: «أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا». ۴ «مساجد، از آن خدا است؛ پس هیچ کس را با خدا نخوانید».

مرحوم طبرسی برای کلمه «مساجد» چند معنا ذکر نموده است. یکی از آن معانی، این است که بگوییم مراد از «مساجد» در آیه شریفه تمام مکان‌هایی است که در آنجا برای خداوند عبادت و پرستش می‌شود. ۵ در سوره اعراف آمده است: «وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ». ۶ «توجه خود را هنگام عبادت در هر مسجدی به سوی او کنید و دین خود را برای او خالص کنید همچنان که در آغاز شما را آفرید بار دیگر در رستاخیز باز می‌گردید».

بنابراین، در قرآن کریم هر جا که از مسجد نامی برده شده، جنبه عبادی آن مد نظر قرار گرفته است. در روایات نیز به جنبه‌های عبادی آن توجه بیشتر شده، و این نشان دهنده آن است که اولیاء دین(علیهم السلام) بر جنبه‌های عبادی مسجد تأکید فراوانی داشتند.

رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) در این باره می‌فرماید: «كُلُّ جُلُوسٍ فِي الْمَسْجِدِ لِقَوْلٍ إِلَّا ثَلَاثَةً: قِرَاءَةُ مُصَلٍّ، أَوْ ذِكْرُ اللَّهِ، أَوْ سَأَلٌ عَنْ عِلْمٍ». ۷.

«هر گونه نشستن در مسجد بیهوده است، مگر این که برای سه کار باشد: خواندن قرآن، خدا را یاد کردن و یا دانش اندوختن».

رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) در جای دیگر فرمود: «إِنَّمَا تُصِيبَتِ الْمَسَاجِدُ لِلْقُرْآنِ». ۸ «مساجد را برای قرآن خواندن ساخته‌اند». با توجه به این روایات و آیات شریفه یکی از آثار حضور و شرکت زنان در مساجد استفاده و بهره‌وری از اعمال عبادی در این مکان مقدس است. اگر بانوان با رعایت شرایط در این مکان‌های الهی وارد شوند، می‌توانند از اجر و پاداش عبادت کنندگان واقعی در مساجد برخوردار شوند.

ب) آثار علمی حضور زنان در مساجد

وقتی زنان در مسجد گرد هم می‌آیند، بهترین زمانی است که می‌توانند از مسائل دینی و قرآن بهره‌مند شوند؛ چون یکی از اهداف بنای مسجد، برگزاری جلسات علمی و بیان احکام و مسائل اسلامی است؛ همان طور که در زمان رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) مرسوم بوده است. رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) در روایتی به ابوذر فرمود: «مسجد، محل پاسخ و پرسش در خصوص مسائل علمی است و فقط در این صورت است که می‌توان در آن نشست».

حضرت علی(علیه السلام) در یکی از سخنان خود بهره‌برداری از علم و دانش را یکی از نتایج و آثار رفتن به مسجد ذکر می‌کند و می‌فرماید:

«مَنْ اخْتَلَفَ إِلَى الْمَسْجِدِ أَصَابَ إِخْدَى الثَّمَانِ: أَحَاً مُسْتَفَاداً فِي اللَّهِ، أَوْ عِلْماً مُسْتَنْظِراً، أَوْ آيَةً مُخَكَّمَةً، أَوْ يَسْمَعُ كَلِمَةً تَذُلُّ عَلَى هُدًى، أَوْ رَحْمَةً مُنْتَظَرَةً، أَوْ كَلِمَةً تَزِدُّهُ عَنِ رِدى، أَوْ يَتَرَكَ دُنْيَا حَشِيَّةً أَوْ حَيَاءً.» * ۹

مسجد علاوه بر جنبه‌های دینی و فرهنگی، به عنوان یک سنگر و نهاد سیاسی در جامعه اسلامی مطرح است. حضور زنان در مساجد می‌تواند یکی از جلوه‌های سیاسی این قشر عظیم در جامعه باشد.

«کسی که به مسجد برود، یکی از منافع هشت‌گانه نصیبش خواهد شد: برادران ارزشمند پیدایند؛ با علم و دانش روز آشنا می‌شود؛ با عقاید خود را بر دلی و برهان استوار می‌سازد؛ سخنانی که موجب هدایتش شود می‌شنود؛ رحمت الهی شامل حالش می‌گردد؛ از پنددهایی که او را از گناه باز می‌دارد بهره‌مند می‌شود؛ با به خاطر حیا و آبروی خویش یا ترس از خدا ترک گناه می‌نماید.»

حضرت (علیه السلام) با این بیان گویا و رسای خود، می‌فهماند که مسجد، یکی از مراکز بایده باشد که مساجد اسلامی و دینی و موعظه‌ها در آن واقع شود تا هر کسی به این خانه مقدس رفت و آمد می‌کند، علاوه بر بهره‌های، از مساجد دینی و اسلامی نیز بهره‌مند می‌شود.

امروزه که دهرای مساجد بر روی هم‌گامان گشوده است و به مناسبت‌های گوناگون در آن‌ها سخنران‌ها صورت می‌پذیرد و علوم اسلامی تبلیغ می‌شود، زنان می‌توانند با حضور خود، بهره‌های فراوانی ببرند که هم پاداش تحصیلی علم بر آن مترتب شود و هم ثواب حضور در مسجد.

اهمیت رفتن به مسجد برای فراگیری علم و دانش، به اندازه‌ای است که بعضی از فقها رفتن زنان را به مسجد جهت فراگیری مسائل اسلامی واجب دانسته‌اند و گفته‌اند: «اگر راهی برای یادگرفتن مسائل اسلامی جز از طریق رفتن به مسجد وجود ندارد، واجب است (زنان) به مسجد بروند.»

ج) آثار سیاسی حضور زنان در مسجد

بی‌تردید اکنون یکی از مراکز سیاسی مهم در جامعه اسلامی، مسجد است. مسجد علاوه بر جنبه‌های دینی و فرهنگی، به عنوان یک سنگر و نهاد سیاسی در جامعه اسلامی مطرح است. حضور زنان در مساجد می‌تواند یکی از جلوه‌های سیاسی این قشر عظیم در جامعه باشد. حضور زنان در مساجد، بیانگر حضور فعال آنان در جامعه اسلامی و مجامع دینی و مذهبی است.

زنان با حضور خود در مساجد، وحدت و همبستگی در سطح اجتماع را به ارمغان می‌آورند. در برخی روایات کسانی که بعد از شنیدن اذان بدون عذر از مسجد خارج می‌شوند «منافق» خوانده شده‌اند. رسول گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) جهت حفظ انسجام و همبستگی و اجتناب از هر گونه تفرقه و پراکندگی فرمود:

«مَنْ سَمِعَ التَّاءَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ فُهُوَ مُنَافِقٌ إِلَّا أَنْ يُرِيدَ الرَّجُوعَ إِلَيْهِ.» ۱۰ «کسی که در مسجد صدای اذان را بشنود و بدون علت از مسجد خارج شود، منافق است جز این که قصد برگشت به مسجد را داشته باشد.»

از صدر اسلام تاکنون، مسجد به عنوان کانون طرح مسائل سیاسی مطرح بوده است و عدم حضور زنان، آنان را از آگاهی نسبت به بسیاری از مسائل مهم سیاسی کشور و جهان اسلام محروم می‌کند.

د) آثار معنوی حضور زنان در مساجد

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «من كان القرآن حديثه و المسجد بيته بنى الله تعالى له بيتا في الجنة.» ۱۱ «کسی که کلام و ذکرش قرائت قرآن باشد و مسجد خانه‌اش، خداوند متعال خانه‌ای در بهشت برایش مهیا سازد.»

آن که در مسجد مأوی می‌کند و با خدا به راز و نیاز می‌پردازد و شیرین‌ترین گفتارش را کلام او می‌داند، لابد اجری دارد و سزاوار بزرگداشت که بنا بر حدیث فوق، خداوند در بهشت برایش خانه‌ای در نظر می‌گیرد و این بهترین پاداشی است که یک بنده می‌تواند توقع داشته باشد.

حضور زنان در مسجد برای انجام نماز جماعت در عصر رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) از مسلمات تاریخ است. و نیز اصولاً کسی که اراده مسجد می‌کند و به آن سو گام برمی‌دارد، یک نورانیت در او پدید می‌آید که ما با دیدگان عادی، قادر به درک آن نیستیم و اگر فرض کنیم کسی که کار خیری انجام می‌دهد و یا دستگیری از درمانده‌ای می‌کند، یک حالت شادابی و رضایت وجدان به او دست می‌دهد؛ به همان اندازه که یک گناهکار با گناه خود، احساس افسردگی و نگرانی در او پدید می‌آید.

امام صادق (علیه السلام) فرمود: «آن که به سوی مسجد برود و گام‌هایی که بر می‌دارد، آن اندازه مبارک است که زمین و هفت زمین بر او تسبیح می‌کنند.» ۱۲

شیخ الرئیس ابوعلی سینا برای ابوسعید ابوالخیر نوشت که چه لزومی دارد مردم همه در مسجد اجتماع کنند با این که خداوند از رگ گردن به انسان نزدیکتر است، ۱۳ هر جا که باشی اگر رابطه‌ات با خدا برقرار سازی، نتیجه خواهی گرفت.

ابوسعید در پاسخ نوشت: اگر چند چراغ در یک جا روشن باشد اگر یکی از آنها خاموش شده چراغ‌های دیگر روشن است. ولی اگر همان چراغ‌ها هر کدام در اطاق در بسته‌ای باشد، اگر یکی از چراغ‌ها خاموش شود آن اطاق تاریک می‌گردد. انسان‌ها نیز اینگونه‌اند. بعضی گنهکار هستند؛ اگر تنها باشند شاید موفق به فیوضات و برکات نور الهی نشوند؛ ولی اگر در اجتماع باشند شاید خداوند به برکت وجود بعضی دیگر، افراد اجتماع آنان را نیز مشمول فیوضات و برکاتش قرار دهد. ۱۴

ه) آثار اخلاقی و تربیتی حضور زنان در مسجد

از آن جایی که زنان بخش عمده اوقات خود را صرف کارهای خانه و تربیت فرزندان می‌کنند و گاهی نیز مشکلات زندگی آنها را در تنگنا قرار می‌دهد نیاز دارند تا به گوشه‌ای بروند و با خود خلوت کنند و کمی آرامش بیابند.

زنان برای پرورش فرزندان در دامن خود، بیش از مردان به راز و نیاز احتیاج دارند؛ چرا که فرزندان به کانونی نیاز دارند که هم آرام باشد و هم امین و هم پاک. مسجد جایی است که با دعاها و راز و نیاز بنده، خدای بزرگ بسیار خرسند می‌شود و در روایت هم آمده است که وقتی بنده‌ای از دل خدا را صدا بزند خداوند بسیار خوشحال می‌شود و به فرشتگان می‌گوید: گوش کنید و ببینید این بنده‌ام چه قدر عاشقانه مرا صدا می‌کند.

وقتی جماعتی در یک زمان گرد هم می‌آیند و خدا را می‌خوانند، میان آنها هستند کسانی که دل شکسته پروردگارش را می‌خوانند و در پرتو این رضایت خدا بندگان گناهکار هم به فیض خواهند رسید؛ هر چند اندک باشد. در بعضی از روایات نیز آمده است که دعا به صورت جمعی و گروهی مقبول‌تر و پسندیده‌تر است.

از جمله این سخن امام صادق (علیه السلام) که فرمود: «مَا أَحْتَمِعُ أَرْبَعَهُ رَهْطٍ قَطَّ عَلَى أُمِّ وَاحِدٍ فَدَعَا إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِلَّا تَفَرَّقُوا عَنْ إِحَابِهِ» ۱۵. «هی‌چ‌گاه چهار نفر با هم اجتمع نکرده‌اند که برای مطلبی به درگاه خدا دعا کنند جز این که با اجابت آن دعا از هم جدا شده‌اند».

امام صادق (علیه السلام) در حدیث دیگری فرمود: «كَانَ أَبِي إِذَا خَرَّزَهُ أُمَّرٌ خَمَّعَ النَّسَاءَ وَالصَّبِيَّانَ تَمَّ دَعَا وَآمَنُوا» ۱۶. «هرگاه پی‌شام‌دی پدرم را غم‌ناک می‌کرد زنان و کودکان را جمع می‌کرد، سپس دعا می‌نمود و آنها آمین می‌گفتند».

شرایط حضور زنان در مساجد

۱- از رفتن انفرادی پرهیزند

امام صادق (علیه السلام) فرمود: من مشی الی المسجد لم یضع رجلا علی رطب و لا یابس الا سبحت له الارض الی الارضین السابعه (وسائل ج ۳: ص ۴۸۲) کسی که به سوی مسجد حرکت کند، گام بر تر و خشک نمی‌گذارد، مگر این که زمین تا طبقات هفتگانه‌اش تسبیح او می‌گویند).

۲- رعایت پوشش اسلامی

خداوند خطاب به رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: (یا ایها النبی قل لزوجک و بناتک و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلک ادنی ان یدفرن فلا یؤذین و کان الله غفورا رحیما). (احزاب ۵۹/ ای پیغمبر! ای همسران و دختران و به زنان مؤمنین بگو که جلاب‌های (روسری‌های) خویش را به خود نزدیک سازند. این کار برای این که شناخته شوند و مورد اذیت قرار نگیرند نزدیکتر است و خدا آمرزنده و مهربان است.

آنچه از این آیه شریفه استفاده می‌شود این است که زنان باید رفتارشان به گونه‌ای باشد که وقارشان حفظ شود. زن مسلمان باید آن چنان در میان مردم رفت و آمد کند که علایم عفاف و سنگینی و پاکی از آن هویدا باشد و با این صفت شناخته شود.

۳- در بین راه خانه و مسجد توقف نکنند

ائم معصوم (علیهم السلام) توقف بیهوده در مسجد را مذموم شمرده‌اند تا چه رسد به این که در بین راه توقف بیهوده داشته باشند. پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) خطاب به ابوذر می‌فرماید: (یا اباذر! کل جلوس فی المسجد لغو الا ثلاثه: قرائه مصل او ذاکر الله تعالی او مسائل من علم). (وسائل ۳: ۸۶، بحار ۷۷: ۸۶) هر جلوسی در مسجد لغو و بیهوده است مگر این که برای سه کار باشد: خواندن قرآن، ذکر خدا و کسب دانش.

بنابراین، توقف بیهوده در مسجد و خارج از مسجد از دیدگاه روایات اهل بیت (علیهم السلام) مذموم شمرده شده است. در صحیح بخاری از عایشه نقل شده است: (ان رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) کان یصلی الصبح بغلس فینصرف نساء المؤمنین لایعرفن من الغلس او لایعرف بعضهن بعضا). (صحیح بخاری ۴۰۸)

در حدیث دیگر از عایشه آورده است: (ان کان رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) لیصلی الصبح فینصرف النساء متلفعات بمروطهن مایعرفن من الغلس). هم چنین در کتاب (لؤلؤ و مرجان) به نقل از عایشه آمده است: (کن نساء المؤمنات یشهد مع رسول الله صلاه الفجر متلفعات بمروطهن، ثم ینقلن الی بیوتهن حین یقضین الصلاه لایعرفهن احد من الغلس).

(اللؤلؤ و المرجان ۱: ۱۳۷/باب ۴۰)

۴- استفاده نکردن از بوی خوش و آرایش

یکی از آداب مسجد، زینت کردن به هنگام مسجد رفتن است. قرآن کریم در سوره اعراف می‌فرماید: (یا بنی آدم! خذوا زینتکم عند کل مسجد). (اعراف ۳۱) ای فرزندان آدم! زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد به همراه داشته باشید.

در روایات وارد شده است که به هنگام رفتن به مسجد لباس‌های نو و زیبایی خود را بپوشید. در عروه آمده است: (یستحب التطیب و لبس الثیاب الفاخر عند التوجه الی المسجد). (عروه الوثقی ۱: ۴۲۶) مستحب است به هنگام رفتن به مسجد، از بوی خوش و لباس‌های تازه استفاده کند.

همچنین در احوالات امام حسن مجتبی (علیه السلام) آمده است: (وقتی به نماز بر می‌خواست بهترین لباس‌های خود را می‌پوشید. علت را پرسیدند، آن حضرت فرمودند: (ان الله جمیل یحب الجمال فاتجمل لربی و هو یقول: خذوا زینتکم عند کل مسجد. فاحب أن ألبس أجود ثیابی). (مجمع البیان ج ۱ ص ۴۱۲) خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد. من برای خدایم خود را آراسته می‌کنم، چون او می‌گوید: زینت خود را نزد هر نمازی به تن کنید و من دوست دارم که بهترین لباسم را بپوشم.

بنابراین، استفاده از لباس‌های تازه، استفاده از بوی خوش، زینت دادن سر و صورت به هنگام مسجد رفتن یکی از مصادیق «زینت» در آیه شریفه است که امری مطلوب و نیکو شمرده شده است. اما همین امر مستحب که این قدر تأکید شده است در مورد زنان روا نیست.

چون آرایش زنان باید برای شوهرانشان باشد و بیرون از خانه سبب تحریک بیگانگان می‌گردد و پرهیز از این کار از خواسته‌های در خور توجه دین اسلام است. رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) در این باره می‌فرماید: (اذا شهدت احدا کن المسجد فلا تمس طیباً). (صحیح مسلم ۴: ۱۶۲) هنگامی که یکی از شما - زنان - قصد مسجد کرد نباید از بوی خوش استفاده نماید.

در نتیجه، این که گفته شد شایسته نیست زنان از بوی خوش استفاده کنند یا خود را بیارایند، بدین منظور است که بهانه‌ای برای وسوسه نامحرمان نگردد و گرنه اگر جایی فقط زنان باشند و یا مسجدی فقط برای زنان باشد و راه آمد و شدشان ویژه زنان در نظر گرفته شده باشد، معلوم نیست کسی آن را ناروا بداند و یا در خانه هم زنی که تنها برای خرسندی شوهر خود را آرایش می‌کند نه فقط گناه نیست که مستحب هم هست.

۵- عدم اختلاط زن و مرد در مسجد

در تاریخ آمده: پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) دستور داد که در آمد و شد زنان را از مردان جدا سازند. روزی اشاره به یکی از درها کرد و فرمودند: (لو ترکنا هذا الباب

للنساء...)(سنن ابی داود ۱: ۱۵۶/۵۷۱) «خوب است این در را به بانوان اختصاص دهیم». در کتاب کافی آمده است: پیغمبر اکرم(صلی الله علیه و آله و سلم) دستور داد که شب هنگام که نماز تمام می‌شود مردها بعد از زن هاخارج شوند.(سنن ابی داود ۱: ۵۷۱)

نیز درباره خروج مردان و زنان از مسجد و رفت و آمد در کوچه‌ها فرموده است: مردان از وسط و زنان از کنار کوچه یا خیابان بروند.(کافی ج ۵ ص ۵۱۸) در سنن ابی داود آمده است: روزی رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) در بیرون مسجد بود. دید مردان و زنان با هم از مسجد بیرون آمدند. رو به زن‌ها کرد و فرمود: بهتر است صبر کنید مردان بروند و بعد شما.(سنن ابی داود ج ۲ ص ۶۵۸)

به همین دلایل فقها فتوا به کراهت اختلاط زنان و مردان داده‌اند. مرحوم آیه الله سید محمد کاظم طباطبائی یزدی(قدس سره) در عروه الوثقی فصل اول مسئل ۴۹ می‌گوید: (یکی اختلاط الرجال بالنساء الا للعلیین). (۲۳) (مختلط شدن مردان و زنان مکروه است مگر در مورد پی‌ریزان).
۶- پرهیز از سخنان بلند و بیهوده

رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) درباره پرهیز از بلند کردن صدا در مسجد فرموده اند: (اذا فعلت امتی خمس عشره خصله حل بها البلاء قیل: یا رسول الله ما هن؟ قال: اذا ارتفعت الاصوات فی المساجد). (تحف العقول، ص ۲۵) هنگامی که پانزده خصلت در میان امت من رایج شود بلا بر آنان نازل خواهد شد. از جمله آن‌ها این است که صداها را در مسجد بلند کنند.

پیامبر گرامی اسلام(صلی الله علیه و آله و سلم) ضمن وصایای خود به ابوذر فرموده‌اند: (یا ابادرا! الکلمه الطیبه صدقه و کل خطوه تخطوها الی الصلوه صدقه. یا ابادرا! من اجاب داعی الله و احسن عماره مساجد الله کان ثوابه من الله الجنه. فقلت کیف یعمر مساجد الله؟ قال: لارتفع الاصوات فیها و لایخاض فیها بالباطل و لایشتری فیها ولایبایع و اترک اللغو مادمت فیها. فان لم تفعل فلا تلومن یوم القیامه الا نفسک). (وسائل ۵۰۷: ۳)

ای ابوذر! سخن نیکو، نوعی «صدقه» است و هر قدمی که برای رفتن به نماز بر می‌داری صدقه است. ای ابوذر! کسی که دعوت الهی را بپذیرد و مساجد خدا را نیکو و آباد نگه دارد، ثواب و پاداش او از جانب خدا بهشت است.

ابوذر عرض کرد: ای رسول خدا! چگونه بایستی مسجد را آباد نمود؟ رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: آباد کردن مسجد به این است که صداها در آن بلند نشود، در آن گفت و گوهای باطل و بیهوده نشود. از خرید و فروش در آن خود داری شود و تا وقتی که در مسجد هستی از سخنان بیهوده بپرهیز و اگر این امر را رعایت نکردی در روز قیامت کسی جز خودت را مورد ملامت و سرزنش قرار مده.

وقتی که شأن مسجد تا این اندازه بلند است و رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) مردم را از گفتن حرف های بیهوده و غیر عبادت باز می‌دارد بر مسلمانان است که حرمت مسجد را نگه دارند و حتی از پرداختن به امور دنیا بپرهیزند. به ویژه زنان که نباید صدای آنان را نامحرم بشنود.

در حقیقت با بلند کردن صدای خود به دو صورت به گناه می‌افتند. نخست این که، حرف زدن مذموم خدا است و دیگر این که صدای شان به گوش بیگانه می‌رسد. حضرت علی(علیه السلام) طی حدیثی در این باره فرمود: (بیأتی فی آخر الزمان قوم یأتون المساجد فیقعدون حلقا ذکرهم الدنیا و حب الدنیا. لاتجالسوهم فلیس لله فیهم حاجه). (وسائل ۳: ۴۹۳)

در آخر زمان مردمی می‌آیند که در مساجد حضور پیدا می‌کنند و تشکیل جلسه می‌دهند اما از دنیا و دوستی آن سخن می‌گویند، شما با چنین افرادی همنشینی نکنید(چون) خداوند کاری به آنها ندارد. روزی فرا می‌رسد که مردم به مسجد می‌آیند و گردهم می‌نشینند و بگانه همشان، دنیا است و سخن گفتن در آن خصوص. با ایشان ننشینید که خداوند آنان را آزاد گذاشته است.

حضور زنان در مسجد در روزگار پیامبر(صلی الله علیه و آله و سلم)

حضور زنان در مسجد برای انجام نماز جماعت در عصر رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم)، از مسلمات تاریخ است. در بعضی از روایات حضور آنان به روشنی ذکر شده است. امام صادق(علیه السلام) از امام باقر(علیه السلام) نقل می‌کند که فرمود: «کان رسول الله(صلی الله علیه و آله و سلم) یشمَعُ صَوْتَ الصَّبِيِّ وَ هُوَ يَبْكِي وَ هُوَ فِي الصَّلَاةِ فَيَحْقِفُ الصَّلَاةَ اَنْ تَعْبُرَ اَمَّهُ (تصیر الیه خ ل)». ۱۷. «رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) هنگام خواندن نماز جماعت، صدای گریه طفلی را شنید که مادرش او را با خود به مسجد آورده بود. آن حضرت نماز را کوتاه کرد تا مادرش سراغ فرزند رود».

در روایت دیگری آمده است: روزی رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) نماز صبح را با کوتاهترین سوره خواند. اصحاب از او پرسیدند: ای رسول خدا! چه اتفاقی افتاده که نماز را سریع تمام کردید. آن حضرت در پاسخ فرمود: «إِنِّي سَمِعْتُ صَوْتَ صَبِيٍّ فِي صَفِّ النِّسَاءِ». ۱۸. «من صدای طفلی را در صف زنان شنیدم».

حضرت علی(علیه السلام) نیز در همین زمینه می‌فرماید: «كُنَّ النِّسَاءُ مُصَلِّينَ مَعَ النَّبِيِّ(صلی الله علیه و آله و سلم) فَكُنَّ يَوْمَئِذٍ أَنْ لَا يَرْفَعَنَّ رُؤُسَهُنَّ قَبْلَ الرَّجَالِ لِلصَّبِيِّ الْأَزْرِيِّ». ۱۹. «زنان در عصر پیامبر(صلی الله علیه و آله و سلم) نماز را با پیامبر(صلی الله علیه و آله و سلم) به جای می‌آوردند. به زنان دستور داده شده بود که چون لباس مردان کوتاه بود قبل از مردان سر از سجده برندارند».

در باره شأن نزول آیه شریفه دستور حجاب ۲۰ آمده است:

«در عصر رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) زنان به منظور اقامه نماز به مسجد می‌رفتند و گروهی از منافقان اوایل شب که هوا تازه تاریک می‌شد در کوچه‌ها و معابر مزاحم آنان می‌شدند و بعد مدعی می‌شدند که ما نمی‌دانستیم این زن کنیز است یا آزاد(چون برای کنیزان پوشاندن سر واجب نبود) ۲۱ لذا خداوند این آیه را نازل فرمود و به رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) دستور داد که به همسران و دختران خود و زنان مؤمنین بگوید که بدون جلباب و روسری و پوشش کامل، از خانه خارج نشوند. پس از نزول این آیه، زنان انصار با لباس سیاه و بلند و با حجاب کامل در نماز جماعت حاضر می‌شدند». ۲۲

پی‌نوشت‌ها

- ۱- إنّ بی‌وتی فی الأرض الم‌ساجد. وسائل الشی‌عه، ج ۳، ص ۵۵۷،
- ۲- الم‌ساجد انوار الل‌ه. مستدرک وسائل ج ۳، ص ۴۴۸،
- ۳- الم‌ساجد سوق من أسواق الآخره. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۶۱،
- ۴- سوره جن، آی‌ه ۱۸،
- ۵- م‌جم‌ع البیان، ج ۵، ص ۳۷۲،
- ۶- اعراف، آی‌ه ۲۹،
- ۷- بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۸۶؛ وسائل الشی‌عه، ج ۳، ص ۸۶،
- ۸- وسائل الشی‌عه، ج ۳، ص ۴۹۲،
- ۹- همان، ص ۴۸۰ و من لای‌حضره الفقی‌ه ج ۱، ص ۲۳۷،
- ۱۰- وسائل الشی‌عه، ج ۳، ص ۴۸۱،
- ۱۱- همان.
- ۱۲- همان، ص ۴۸۲،
- ۱۳- «و نحن اقرب الی‌ه من حبل الوری‌د» سوره ق آی‌ه ۱۶،
- ۱۴- داستانه‌ا و پنده‌ا، ج ۹، ص ۵۸،
- ۱۵- وسائل الشی‌عه، ج ۴، ص ۱۱۴۳،
- ۱۶- همان، باب ۳۹،
- ۱۷- همان، ج ۵، ص ۴۷،
- ۱۸- الم‌سن‌د ال‌جام‌ع، ج ۶، ص ۲۲۷،
- ۱۹- وسائل الشی‌عه، ج ۵، ص ۴۱۳،
- ۲۰- احزاب، آی‌ه ۵۹،
- ۲۱- تبیان، ج ۸، ص ۳۶۱،
- ۲۲- م‌جم‌ع البیان، ج ۴، ص ۳۷۰،

من‌بع: راس‌خون